

for den nordslesvigske bondestands velstand, hvorved bøndernes selvstændighed og tillid til sig selv, og deres tro paa det folk, de tilhørte, blev styrket. Da udlændighedsaarene kom, og fremmedherredømmets tryk søgte at tvinge de sønderjyske bønder under aaget, fik de brug for al deres selvstændighed og trods. Et fattigt, forkuet folk havde vel næppe haft den samme modstandskraft.

Bortset fra et indledningskapitel om enkelte tilsvarende forhold i udlandet behandler bogen næsten udelukkende sønderjyske forhold. Alligevel har den stor interesse for den, der arbejder med tilsvarende problemer indenfor kongerigets landbrugshistorie. Den giver lejlighed til at drage sammenligninger, giver nye ideer og virker inciterende. Man kan ikke frigøre sig for den tanke, at det engang maa tages op til drøftelse, om der ikke kan findes spor af en lignende udvikling nordfor kongeaen. I mange egne var forholdene indenfor det kongerigske landbrug omtrent de samme som i Sønderjylland, f. ex. i de sydjyske indherreder, omraadet mellem Fredericia, Kolding og Vejle. Naar det særlige landbrugshistoriske problem, som vore købstæders bymarker frembyder, bliver taget op til indgaaende behandling, vil man sikkert mange steder kunne paavise en udvikling, der kan minde om den sønderjyske udskiftningsbevægelse i det 17. og første halvdel af det 18. aarhundrede. Det er i hvert fald hævet over enhver tvivl, at i mange købstæder kom et oprindeligt fællesskab med hensyn til bymarken paa et ret tidligt tidspunkt i opløsning.

Johan Hvidtfeldt.

*Paul Johannes Jørgensen: Dansk Retshistorie.
(Gads Forlag, 1940.)*

Da Henning Matzen i 1879 udgav sine »Forelæsninger over den danske Retshistorie«, forelaa der to danske retshistorier: Kolderup-Rosenvinges og Chr. L. E. Stemanns. Den førstnævnte, hvoraf den første udgave kom i 1822—1823, var paa dette tidspunkt forældet. Stemanns værk var ret godt skrevet og vel disponeret, men ikke særlig selvstændigt. Forfatterens speciale var mere den slesvig-

ske end den kongerigske retshistorie. Set fra et videnskabeligt synspunkt var Matzens retshistorie derfor et stort fremskridt. Den var præget af sin forfatters store viden og skarpe intelligens, men var paa den anden side meget vanskelig læst, lidet gennemarbejdet i sin form. Mange ikke juridiske benyttere har vist sendt en venlig og medlidende tanke til de stakkels studenter, der skulde bruge værket som lærebog.

Hvorom alting er: Matzens bog har i mange aar trængt til en afløser. Vor tids betydeligste retshistoriker Poul Johannes Jørgensen, der som faa havde forudsætninger for at løse opgaven, udgav i aarene 1904—08 fire hefter af sine forelæsninger over den danske retshistorie. I mange aar har disse hefter været udsolgt, bortset fra det første hefte: retskilderne, der flere gange er udkommet i nye udgaver. Naar forfatteren nu har udgivet en samlet skildring af retshistorien, har han afhjulpet et stort savn, som danske historikere og jurister har følt gennem mange aar. Dog maa det straks siges, at »Dansk Retshistorie« kun behandler retskilderne og forfatningsrettens historie. Der mangler saaledes en skildring af mange andre vigtige sider af det retslige liv, og her maa man stadig tage sin tilflugt til de ældre værker. Poul Johannes Jørgensen vilde vinde mange historikers taknemmelighed, hvis han fortsatte sit værk, saa det kom til at behandle alle de problemer, man paa forhaand vilde vente at finde oplysning om i en retshistorie.

Retshistorien er selvfølgelig først og fremmest skrevet med henblik paa de juridiske studerende. Men uden tvivl vil den ogsaa blive benyttet af mange andre, først og fremmest af dem som under deres arbejde med dansk historie og topografi behøver oplysning om rent juridiske spørgsmaal. Dette gælder ikke mindst danske lokalhistorikere, for hvem et vist kendskab til almindelige juridiske forhold er temmelig nødvendigt. Og det kan trygt anbefales dem at gøre sig fortrolig med bogens indhold, ikke blot at bruge den som haandbog, men ogsaa at læse den igennem. Thi da begrebet forfatningshistorie er taget i en meget vid betydning, giver værket en oversigt over meget vigtige sider af den indre udvikling i Danmark før 1660.

Den kan i virkeligheden læses som en Danmarks kulturhistorie. naar kulturhistorie tages i dette ords allervideste betydning. Af stor værdi er ogsaa de meget udførlige kildehenvisninger, som afslutter hver paragraf. For visse omraaders vedkommende afhjælper de lidt savnet af den nye udgave af Erichsen og Krarups historiske bibliografi, som dansk historieforskning snart maa se at faa gjort til virkelighed.

Skulde man fremhæve enkelte afsnit, som mange lokalhistorikere kunde have fornøjelse og gavn af at gøre sig nærmere bekendt med, kunde man f. ex. nævne §§ 22 f, 38, der omhandler landbrugets retslige stilling, derunder saa indviklede spørgsmaal som det ældre landbrugs organisation med udredning af begreber som bol, stuf og ornum, solskifte og bolskifte. Dansk landbrugshistorie har i de sidste par generationer været genstand for mange indgaaende detailundersøgelser, men disse findes spredt i et utal af forskellige værker, ofte paa ret vanskeligt tilgængelige steder. Selvom problemerne er mangeartede og indviklede, materialet paa samme tid knapt og overvældende, og mange sider af spørgsmaalet lidet undersøgte, saa kan der vel endnu være haab om engang at faa den samlede videnskabelige fremstilling af det danske landbrugs historie før udskiftningen, som savnes mere og mere. Indtil da vil Poul Johannes Jørgensens lille oversigt for mange være en god ledetraad gennem de landbrugshistoriske problemers labyrint.

Dansk Retshistorie er en lærebog beregnet for de studerende ved universitet, men ingen behøver at lade sig afskrække heraf. Forfatteren har en eminent evne til at skildre selv vanskelige og indviklede problemer paa en letfattelig maade, fremstillingen er saa smuk og letflydende i sin form, at enhver, der har interesse for retshistoriske problemer, vil læse bogen med spændt opmærksomhed fra først til sidst. Den bærer umiskendeligt præg af sin forfatters store viden og udstrakte kendskab til den historiske og juridiske litteratur. Den kan ifølge sit anlæg ikke være — og bør heller ikke være — en redegørelse for nye, selvstændige undersøgelser, men skal gengive de resultater, som forskningen i dag har naaet. Men som bekendt er der

ingen, der er saa uenige som historikerne, og skulde man nøjes med at gengive, hvad der var enighed om, saa kom der kun et meget tyndt bind ud af det. Forfatteren maa prøve at tage standpunkt til de divergerende synspunkter. Og det gør Poul Johannes Jørgensen. Værket bærer helt igennem præg af en stærk konservatisme i opfattelsen og en kritisk indstilling overfor hypoteser og gisninger. Mange af de yngre historikers formodninger mødes med skepsis eller afvises helt, men hvor der er tale om væsentligere afvigelser i opfattelsen, refereres disse paa en altid loyal maade. »Dansk Retshistorie« er et værk, som gør sin forfatter ære. Forhaabentlig betyder det ikke slutstenen paa et flittigt livs arbejde, men er kun en milepæl paa vejen.

Johan Hvidtfeldt.

Diplomatarium Danicum.

I 1731 udkastede Hans Gram Planen om et dansk Diplomatarium. Han tog fat paa Indsamlingen, der blev fortsat af Langebek, men hverken dette eller det følgende Aarhundrede naaede at se Arbejdet trykt. Regestaværket og Repertoriet bødede i nogen Grad paa det ejendommelige Forhold, at Danmark alene mellem de tre nordiske Riger manglede denne Kildepublikation. Med Støtte af Carlsbergfondet har Det danske Sprog- og Litteraturselskab taget Sagen op, og 1938 forelaa det første Bind af Diplomatarium Danicum sammen med en jævnsides løbende Oversættelse, og til Dato er der i alt kommet 3 Bind, omfattende Tiden 1250—1290. En udførlig Anmeldelse af dette ogsaa for jysk Lokalhistorie uundværlige Værk vilde overskride dette Tidsskrifts Rammer, men det maa kraftigt understreges, at Amtsudgaverne af »Danmarks Riges Breve«, saa fortrinlige de end er for den allersnævreste Lokaltopografi, ikke er fyldestgørende for den, der beskæftiger sig med hele Jyllands Middelalderhistorie, og at det nye Diplomatarium i Udgiverteknik tilfredsstillende alle Krav.

H. S.